

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 7 mars 1899, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändring i och tillägg till 31 § i lagen om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898.

I 31 § af lagen om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898 stadgas:

»Ej må å de områden, som blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, jagt eller fiske af lapparne till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild.

Varder bete eller slätter å dylikt område af lapparne ej användt, och finnes upplåtelse deraf tillsvidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparne, ege Konungens befallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behof deraf för lapparne åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse af rätt till jagt eller fiske ske utan skada för lapparne, ege ock Konungens befallningshafvande att tills vidare tillåta annan att emot afgift å området jemte lapparne utöfva jagt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning af de vid afvittringen afsatta renbetesfjell i Jemtlands län, må jemväl inegor, som icke äro för lapparne behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering af bete, slätter eller

inegor skall fästas det villkor, att arrendatorn sjelf må freda såväl växande som bergad gröda från intrång af renar.

Upplåtelse, som ofvan förmäles, må dock ej ega rum, utan att de lappar, hvilka ega rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blifvit i ärendet hörda samt, då fråga är om upplåtelse af bete, slätter eller inegor, dertill lemnat sitt samtycke. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, användas till förmån för lapparne.»

Nu har i två särskilda inom Andra Kammaren väckta och till lagutskottet hänvisade motioner, n:is 11 och 12, herr *S. J. Kardell* hemställt om dels förändring i tredje stycket af denna §, dels ock tillägg till densamma.

Förstnämnda motion är af följande lydelse:

»Då vid förlidet års riksdag Kongl. Maj:ts nådiga proposition till ny lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige föredrogs i Andra Kammaren, beslöts på hemställan af mig i nämnda lagförslags § 31 den förändringen, att för upplåtelse till andra än lappar af bete, slätter eller inegor på renbetesfjellen samt på sådana områden, som i Jemtlands län inköpts till utvidgning af dessa fjell, skulle såsom villkor erfordras ej blott, att vederbörande lappar i ärendet hördes, utan äfven att de dertill lemnade sitt samtycke, och blef denna förändring sedan Riksdagens beslut samt intagen i den nya lagen, som af Kongl. Maj:t utfärdades den 1 juli förlidet år.

I det anförande, som jag vid nämnda tillfälle höll, gjorde jag emellertid en bestämd skilnad mellan renbetesfjellen och de till dessas utvidgning inköpta områdena, i fråga om hvilka senare jag uttalade som min åsigt, att de »behöfva och kunna utarrenderas». Dessa senare områden, stundom säten för gammal svensk odling, hafva inköpts dels för att förskaffa lapparne nödigt utrymme för deras renhjordar och bättre renbeten, så att de skulle hela året om kunna vistas inom åt dem upplåtna områden, dels för att åvägabringa naturliga gränser för renbetesfjellen, dels ock för att aflägsna grunden till dessa ofta återkommande konflikter mellan lapparne och de bofaste, hvilka uppstodo i följd af skador, som renarne gjorde på de bofastes höstackar. För dessa ändamåls vinnande behöfde i allmän-

het icke någon förändring i brukandet af de inköpta områdena ega rum, i det brukarena efter inköpen tillförbundos att sjelfva skydda sitt bergade foder äfvensom att tåla det intrång, som kunde uppstå genom renarnes betande. Det kunde efter inköpens görande så mycket mindre komma i fråga att från dem bortdrifva den svenska befolkningen, som de delar af de sålunda af kronan förvärfvade godsens, som utgjordes af inegor, slätter å utmarkerna samt mulbete, alls icke torde hafva behöfts för renbetesmarkernas afrundning.

På ifrågavarande hemman, till hvilka bland andra höra Ljusnedal, Vallbo m. fl., uppgår för närvarande, om man medräknar familjemedlemmar och fast anställde tjenare, arrendatorernas antal till minst 650 personer, medan af länets 865 lappar endast 316, inklusive barn och tjenare, helt och hållet samt 22 mera tillfälligtvis egna sig åt renskötsel. Bland de omtalade arrendatorerna finnas flere, som tillhöra familjer, hvilka i flera generationer innehaft samma arrenden, som nu af ättlingarne innehafvas.

Det skulle vara lika obilligt som ur kulturel synpunkt oförståndigt att låta lapparne tränga undan denna befolkning af arrendatorer. Lapparne ha visserligen ännu icke i nämnvärd grad sökt på sådant sätt göra sig till godo den magt, som de af en händelse vunnit öfver dessa arrendatorer. Men detta utesluter ingalunda möjligheten, att de i framtiden komma att göra det. Det torde därför vara rådligt att redan nu söka förebygga en sådan eventualitet.

En ändring af lagen i den af mig nu föreslagna rigtning är så mycket nödigare, som annars åtskilliga olägenheter och ekonomiska förluster skulle kunna drabba staten. Konungens befallningshafvande har nemligen vid flera tillfällen låtit meddela säljarena af hemmanen och å desamma varande arrendatorer, att de skulle få under sin lifstid bruka hemmanen mot uppfyllande af vissa villkor, hvarom förbehåll äfven lär ha gjorts i åtskilliga köpebref, medan aftalet i de flesta fall varit muntligt. På ett och annat ställe har kronan förpligtat sig att utgifva födoråd. Lapparnes vetorätt låter icke förena sig med sådana förpligtelser.

Det yrkande, som jag förlidet år i denna sak — efter mycken tvekan — gjorde, berodde på ett misstag, så till vida som det äfven kom att omfatta de till renbetesfjellens utvidgning tillköpta områdena, och anhåller jag därför vördsamt att nu få hemställa, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att sista momentet i § 31 af renbeteslagen af den 1 juli 1898 måtte erhålla denna förändrade lydelse:

Upplåtelse, som ofvan omförmäles, må dock ej ega rum, utan att de lappar, hvilka ega rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blifvit i ärendet hörda samt, då fråga är om upplåtelse af bete, slåtter eller inegor i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt de vid afvittringen afsatta renbetesfjellen i Jemtlands län, dertill lemnat sitt samtycke. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, användas till förmån för lapparne.»

I motionens syfte har herr P. Norberg instämt.

Till stöd för sitt förslag åberopar motionären, förutom det sätt, hvarpå ifrågavarande bestämmelse vid nästlidet års riksdag tillkom, hufvudsakligen den fara samma bestämmelse skulle innebära för den bofasta befolkningen å de till renbetesfjellens utvidgning inköpta områdena.

Oförnekligt torde vara, att genom stadgandet, att upplåtelse af bete, slåtter eller inegor på berörda områden icke må ske utan lapparnes samtycke, desse erhållit ganska stor magt gentemot den bofasta befolkningen derstädes. Det synes dock utskottet kunna sättas i fråga, om ej stadgandets betydelse i sådant afseende blifvit af motionären i någon mån öfverskattad. Särskildt torde förtjena att erinras, att detsamma icke utöfvar någon inverkan på de personers rätt, till hvilka upplåtelse skett före den 1 januari innevarande år, då lagen trädde i kraft. Lapparnes samtycke erfordras sålunda endast för de upplåtelser, som ifrågasättas att ske efter sagda dag, och någon möjlighet för dem att undantränga den redan befintliga bofasta befolkningen förefinnes icke annat än i den mån tiden för äldre upplåtelser går till ända. I hvilken omfattning lapparne komma att begagna sig af denna möjlighet lär ännu vara för tidigt att afgöra. Enligt motionärens uppgift hafva de hittills icke i nämnvärd mån sökt tillgodogöra sig densamma.

Något verkligt behof af den lagstiftningsåtgärd motionären ifrågasatt synes sålunda åtminstone icke ännu hafva framträdt; och kan utskottet under sådana förhållanden icke tillstyrka att redan nu vidtaga förändring i en lag, som så nyligen antagits. Det torde ock med visshet kunna förutsättas, att Konungens befallningshafvande i vederbörande län och Kongl. Maj:t icke underlåta att egna förevarande fråga sin uppmärksam-

het samt att, derest talande skäl för en lagändring i den af motionären angifna rigtningen en gång anses föreligga, Riksdagen har att från Kongl. Maj:t förvänta framställning i ämnet.

På grund af hvad ofvan anförts hemställer utskottet,

1:o) att herr Kardells motion n:o 11 icke må af Riksdagen bifallas.

I motionen n:o 12 anför samme motionär:

»Det är ett faktum, att åtminstone i vissa trakter af Jemtlands län den renegande lappbefolkningen hastigt minskas. Jag har sålunda af lappfogden i nämnda län hört uppgifvas, att i Offerdals lappby finnas allenast tre renegande lappar, af hvilken ingen enda genom födseln tillhör detta samhälle, och att liknande förhållanden råda i Föllinge och Idre. År 1898 uppgick hela lappbefolkningen i Jemtlands län till 865 personer, fördelade i följande kategorier:

1) Rensköttande lappar med barn och tjenare	316	personer
2) Lappar, som slagit sig ned såsom nybyggare i fjellen, men äfven egna sig åt renskötsel	22	»
3) Nybyggarelappar med barn och tjenare, bosatta i fjellen	135	»
4) I fjellen sig uppehållande lappar, som lefva af fiske, tillfälligt arbete och dylikt	77	»
5) Nere på bygden sig uppehållande lappar	237	»
6) Lappar, som åtnjuta stadigvarande fattigunderstöd af staten	35	»
7) Lappar, som vistas i Norge	43	»

Summa 865 personer

Orsakerna till renskötselns tillbakagång äro tvifvelsutan flera. Redan den allt lifligare beröringen med den bofasta befolkningen och de unga lapparnes utbildning i missionsskolorna alstra benägenhet att öfvergifva nomadlifvet och leda till försumlighet i renskötseln. Andra orsaker torde vara: ogynsamma vintrar, ökning i vargarnes antal och kanske äfven den minskade tillgången på renmossa.

De lappar, som sålunda upphört med renskötsel, måste naturligtvis egna sig åt andra näringsfång. Närmast till hands ligger det för dem att slå sig ned på lämpliga ställen i fjellen för att der lefva af vanlig boskapsskötsel och fiske, om fiskevatten finnes i närheten. Det är klart, att boskapsskötseln dervid måste vara hufvudsak, om de vilja komma till välstånd. — Ett icke så ringa antal lappar har, såsom redan sagdt är, också tillgripit denna utväg.

Men nu är att märka en betänklig omständighet: en lapp har — strängt taget — ingen laglig rätt att på detta sätt blifva bofast i fjellen. Lapparne hafva inom Jemtlands län näppeligen någonsin haft någon sådan rätt. Der gälde förut Konungens befallningshafvandes på äldre förhållanden grundade bref af den 24 juli 1879, som endast medgaf lapparne rätt till renboskapsskötsel inom fjellen.

Förhållandenas magt är emellertid i längden starkare än bref och författningar, hvadan på senare tider flera lappar, som förlorat sina renar, med tyst medgifvande slagit sig ned i fjellen som nybyggare. Deras besittningsrätt är naturligtvis i hög grad prekär och så osäker, att den för lappen omöjliggör vidtagande af mera omfattande anordningar, afsedda att förbättra hans ställning i de nya förhållandena. Han kan endast uppföra den mest primitiva bostad, företaga blott obetydliga odlingar m. m.

Den på renbetesmark boende, icke nomadiserande lappens ställning har icke förbättrats genom den nya lagen af den 1 juli 1898. Han kan fortfarande intet ögonblick vara säker på att icke blifva vräkt från sin innehafvande lägenhet.

Man kan icke undra på om, då så är, mången icke renegande lapp föredrager att begifva sig ner åt landet och öka de der varande proletärernas antal.

Då nu en möjlighet finnes att med begagnande af de resurser, som renbetesmarkerna erbjuda, skydda lapparna mot detta öde, så synes det mig, som om det vore lagstiftarens pligt att härvid ingripa. Lämpligast torde vara att medgifva lapp, som det önskar, rätt att, med tillstånd af vederbörande lappby samt efter pröfning af Konungens befallningshafvande, slå sig ned såsom nybyggare för en tid af högst 20 år på område, som honom af Konungens befallningshafvande anvisas. En sådan tjuguarig besittningsrätt och den större trygghet, som den skulle medföra, skulle göra det möjligt för lappen att inrätta sig fullkomligt på nybyggarevis samt att med tiden fullständigt uppgå i den bofasta befolkningen. Han skulle äfven med mycken sannolikhet kunna räkna på att också i fram-

tiden få behålla sålunda upplåten jord, då antagligen en tjugu år härefter ingen enda renskötande lapp finnes qvar i åtskilliga lappbyar.

På de senare åren ha flera lappar hos Konungens befallningshafvande i Jemtlands län gjort ansökning om upplåtelse af jord på sådana trakter i renbetesmarkerna, som icke passa för renskötsel, men Konungens befallningshafvande har ej kunnat göra något vid saken. De bosättningar af lappar, som der faktiskt förekomma, ha sålunda icke något lagligt berättigande.

Att vederbörande lappbys tillstånd bör vara ett vilkor för upptagande af ifrågavarande slags nybyggen, är själfklart och torde ej tarfa vidare bevisföring.

Gifvet torde äfven vara, att Konungens befallningshafvande bör i hvarje särskildt fall pröfva i dylik fråga gjorda ansökningar samt anvisa lämplig mark. Lappen, hvilken saknar hvarje erfarenhet som landtman, väljer, hänvisad uteslutande till sitt eget omdöme, icke alltid, om ens i regel, sådana platser som äro lämpliga. Valet bestämmes ofta af biomständigheter, såsom närheten till ett fiskevatten, till renskötande lappars stamhåll eller annat; och med ett sådant misslyckadt val är ofta hela bosättningens syfte förfeladt.

Med hänseende till det sagda och för att åtminstone i någon mån söka afvända från lappbefolkningen det sorgliga öde, som i annat fall synes oundvikligt förestå densamma, åtminstone inom Jemtlands län, vågar jag härmed vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte för sin del besluta tillfogande till § 31 i renbeteslagen af den 1 juli 1898 af ett moment, så lydande:

Konungens befallningshafvande eger att på till renbete upplåtet område, efter vederbörande lappbys hörande och samtycke, anvisa åt lapp, som anmäler sig vilja drifva boskapsskötsel i allmänhet, jord till brukande med högst tjuguarig besittningsrätt. Om vilkoren för sådan upplåtelse och de förmåner, som åtfölja den samma, förordnar Konungen.»

Mot hvad motionären sålunda föreslagit möta enligt utskottets förmenande synnerliga betänkligheter. Den hittills varande lagstiftningen på detta område har hufvudsakligen gått ut på att söka åt lapparne bevara deras ursprungliga och säregna näringsfång, att skydda dem såsom renskötare. Motionären åter vill bereda de lappar, som egnat sig åt

andra näringsfång, vissa fördelar, hvilka, om de tillerkändes dem, svårligen kunde annat än lända till förfång för de renskötande lapparne.

Faktiskt är, att det numera finnes ett icke oväsentligt antal lappar, som egna sig åt andra näringsfång än renskötsel. Utan att hittills hafva öfvergått till jordbrukare i egentlig bemärkelse, uppehålla de sig, såsom motionären anført, på olika sätt, men hufvudsakligen såsom boskapsskötare. Det kan emellertid med fog ifrågasättas, huruvida dessa näringsfång förtjena att omgifvas med lagens särskilda hägn. Allra minst torde skäl förefinnas att på renbetesmarkerna söka åstadkomma en bofast boskaps-skötande befolkning. Sådant torde nemligen icke kunna ske utan väsentligt intrång i de renskötande lapparnes rätt och skulle dessutom till sjelfva renbetesfjellen föra samma kollision mellan bofaste och icke bofaste, som vid gränserna af lapparnes områden föranledt så många svårigheter.

I allt fall torde förevarande fråga vara så omfattande och af så tvifvelaktig beskaffenhet, att lagstiftning i densamma icke lämpligen kan ske på enskild motionärs framställning. Det vill synas utskottet, som om frågans säkra bedömande skulle förutsätta en mångsidig och grundlig utredning rörande dithörande förhållanden, samt att, derest något skulle anses böra göras, initiativet lämpligast borde utgå från Kongl. Maj:t.

Utskottet föranlätas alltså hemställa,

2:o) att ej heller herr Kardells motion n:o 12 må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 mars 1899.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

Reservation

mot utskottets hemställan under 1:o) här ofvan af herrar *Husberg* och *von Stapelmohr*, hvilka ansett den i ämnet väckta motionen böra af utskottet tillstyrkas.

Herr *Ohlsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i dessa ärendens behandling inom utskottet.